

Мельничук Л. Б., к.пед.н, доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне).

СУТНІСТЬ ТА ДІАГНОСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. В статті досліджено проблему підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності у початковій школі. Охарактеризовано зміст, мету, основні завдання інноваційної педагогічної діяльності. Виокремлено компоненти і показники, обґрунтовано рівні готовності майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності.

Ключові слова: інноваційна педагогічна діяльність, майбутні педагоги, компоненти, показники і рівні інноваційної педагогічної діяльності.

Аннотация. В статье исследована проблема подготовки будущих педагогов к инновационной деятельности в начальной школе. Охарактеризованы содержание, цели, основные задачи инновационной педагогической деятельности. Выделены компоненты, показатели и уровни готовности будущих педагогов к инновационной педагогической деятельности.

Ключевые слова: инновационная педагогическая деятельность, будущие педагоги, компоненты, показатели и уровни инновационной педагогической деятельности.

Annotation. The article is devoted to the problem of preparation of future teachers for the primary schools by the innovations form of learning. The sense, aims, learning tasks of these schools are characterized. The main thesis and components are determined; the reasonable levels of future teachers' preparation for innovative teaching activities are studied.

Key words: innovative educational activities, future teachers, components, thesis and level of innovative educational activities.

Актуальність дослідження зумовлена соціальним запитом українського суспільства щодо модернізації вітчизняної системи вищої освіти в контексті вимог Болонського процесу. В умовах істотних перетворень в соціальній, політичній, економічній і духовній сферах суспільного життя основним завданням є створення життєздатної системи освіти, її демократизація та гуманізація. Це, у свою чергу, має на меті забезпечення для кожного громадянина можливостей постійного духовного самовдосконалення, творчої самореалізації, задоволення інтелектуально-культурних потреб особистості [1, с. 5].

Недостатня теоретична розробленість означеної проблеми підкреслює гостру необхідність науково-теоретичного обґрунтування сутності педагогічних інновацій, структури та різновидів інноваційної діяльності у вищій школі, способів упровадження інноваційної стратегії її розвитку. Значущість дослідження для практики визначається необхідністю використання у вищій школі змісту, форм і методів інноваційного навчання майбутніх педагогів початкової ланки освіти.

Нові пріоритети та соціокультурні цінності, що зумовлюють необхідність інноватизації змісту, засобів, форм і методів підготовки студентів як майбутніх педагогів сучасної вітчизняної початкової школи, спрямованої на успішну інтеграцію в єдиний європейський науково-освітній простір, сприяли значній активізації наукових досліджень. Зокрема, значення фахової компетентності майбутнього вчителя як передумови його майбутнього професіоналізму підкреслюється в педагогічних працях І. Зязюна, О. Рудницької, О. Шевнюк. Психологічні засади професійного формування майбутнього педагога розкривають Г. Балл, І. Бех, С. Максименко, Б. Теплов. Особливості професійної та педагогічної освіти вивчаються О. Бідою, Г. Васяновичем, О. Дубасенюк, В. Євтухом, Л. Онищук, Г. Яворською. Дослідження змісту, методів та засобів професійної підготовки всебічно вивчено А. Алексюком, В. Бондарем, О. Горською, А. Капською, М. Шкілем, О. Ярошенком.

Метою нашої статті є обґрунтування критеріїв, якісних показників та рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності у початковій школі.

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері [2, с. 24].

Інноваційна педагогічна діяльність, заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Мета інноваційної діяльності передбачає внесення змін до навчально-виховного процесу шляхом пошуку, розробки та запровадження педагогічних нововведень; її мотивом виступає педагогічна інновація. Зміст інноваційної діяльності складає педагогічна творчість, а технологію – науково-педагогічне дослідження, результатом якої може бути кардинальна зміна педагогічного середовища чи незначні нововведення до навчально-виховного процесу. Продуктом інноваційної діяльності є нововведення як

цілеспрямована зміна параметрів освітнього середовища вищого навчального закладу, що спричиняє його перехід від одного стану до іншого [1; 2; 3].

Завдання інноваційної діяльності полягає у виконанні різноманітних за обсягом видів роботи (чи конкретних заходів), що залежать від змісту нововведення. Основним алгоритмом розробки завдань є поетапний перехід від вихідного стану до ідеального образу моделі [3].

Інноваційна педагогічна діяльність може здійснюватися як у традиційних навчальних закладах (дошкільних установах, школах), так і в закладах нового типу. У традиційних та інноваційних закладах вона здебільшого здійснюється емпіричним шляхом, тобто шляхом проб і помилок. У закладах нового типу інноваційна діяльність виконує стабілізаційну (закріплення і збереження створеного раніше) і пошукову (спрямовану на зміну стану системи) функції, які відображають різні і взаємопов'язані рівні педагогічної діяльності у процесі її саморозвитку – репродуктивний (відтворюючий) і продуктивний (творчий). Репродуктивна діяльність заснована на відтворенні традиційних схем дій, спрямована на одержання заданого результату відомими засобами. Продуктивна діяльність пов'язана з формулюванням нових цілей і досягненням їх за допомогою нових засобів [4, с. 2].

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є одним із видів продуктивної діяльності. Серед її обов'язкових компонентів особливу роль відіграє творчість. Надбання світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують у необхідності творчого елемента в педагогічній діяльності. Інноваційні процеси, інноваційна педагогічна діяльність без нього просто неможливі [5, с. 198]. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, чи механізму, конструкції – як у техніці. Педагогічний процес розглядають як спільну творчість (співтворчість) педагога й вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, у процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини.

Результати теоретичного аналізу проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до упровадження інноваційного навчання у початкових класах виявили значущість феномену професійної підготовки в особистому становленні студентів та посилену увагу науковців до питань забезпечення якісної підготовки майбутніх педагогів у контексті використання інноваційних технологій.

Враховуючи результати проведеного теоретичного аналізу поняття, вважаємо, що «готовність студента до інноваційної професійно-педагогічної діяльності» – це важлива інтегрована якість і стійка особистісна характеристика майбутнього вчителя, що виявляється у його здатності

здійснювати ефективну педагогічну діяльність і є результатом процесу професійної підготовки вчителів у ВНЗ.

Формування готовності студентів до інноваційної діяльності включає такі структурні компоненти:

- мотиваційний;
- когнітивний;
- операційно-діяльнісний.

Основними показниками розвитку мотиваційного компоненту виступають:

а) позитивне ставлення майбутнього фахівця до необхідності спеціальної інноваційної організації навчально-пізнавальної діяльності;

б) спрямованість на розв'язання протиріч і подолання складностей інтерактивного педагогічного процесу через доцільну організацію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, навчання їх працювати інтерактивно.

Показниками розвитку когнітивного компоненту вважаємо наявність у студента знань про:

а) умови, методи і форми проведення занять за інтерактивною технологією;

б) відбір методів, форм, конструювання інтерактивних вправ і варіантів їх застосування відповідно до предмету, теми та умов проведення (урок у класі, екскурсія на природу тощо);

в) можливі варіанти й особливості організації взаємодії учителя і учнів, його керівну роль в процесі інтерактивного заняття;

г) психологічні особливості молодшого школяра, що проявляються на інтерактивному занятті.

Натомість показниками розвитку операційно-діялісного компоненту виступають наступні уміння і навички студентів:

а) систематично організовувати навчання молодших школярів в умовах масової школи за інноваційною технологією;

б) ефективно поєднувати в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів індивідуальне, групове та фронтальне навчання;

в) використовувати в організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів усю сукупність інтерактивних методів.

У відповідності з визначеними критеріями і показниками були означені рівні готовності студентів до інноваційної діяльності: низький рівень, середній рівень і високий рівень.

Основними рисами *високого рівня* готовності майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності є наступні:

1) глибоке усвідомлення значимості навчання молодших школярів за інтерактивною технологією, необхідності застосування різних груп інтерактивних вправ;

2) виражена спрямованість на застосування на власних уроках індивідуальних, групових і колективних інтерактивних вправ, дискусії, обговорень тощо;

3) наявність постійної внутрішньої потреби в опануванні знань, навичок та умінь застосовувати елементи технології;

4) свідоме ставлення до виконання обов'язків, що пов'язані з вирішенням психолого-педагогічних завдань організації інтерактивного навчання;

5) стійкий вияв активності, творчості, ініціативи під час підготовки, проведення та відвідування інтерактивних занять, уроків;

6) уміння організувати інтерактивні вправи, оперативно корегувати і перебудовувати їх у залежності від конкретних умов уроку;

7) стійке прагнення до цілеспрямованого спілкування за відповідними темами з викладачами і вчителями;

8) глибокі, міцні психолого-педагогічні знання щодо інтеракції, уміння застосовувати їх у практичній навчально-виховній діяльності.

Середній рівень готовності майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності характеризується такими показниками:

1) усвідомлення значимості організації навчання молодших школярів за інтерактивною технологією, необхідності впровадження на уроках інтерактивних вправ;

2) чітко виражена потреба в опануванні знань, навичок та умінь застосовувати елементи технології;

3) застосування набутих теоретичних знань про інтеракцію при виконанні практичних завдань і на практиці, але без видимих проявів творчого підходу;

4) наявність суто особистісних мотивів у зацікавленості інтерактивним навчанням;

5) ситуаційне прагнення до цілеспрямованого спілкування на відповідні теми з викладачами і вчителями;

6) середня успішність з психології, педагогіки, методик предметів, відсутність чітко вираженого бажання опанувати знань та умінь застосовувати інтерактивну технологію.

Основними рисами *низького рівня* готовності майбутніх вчителів до застосування інтерактивної технології є такі:

1) необхідність застосування інтерактивних технологій при навчанні молодших школярів усвідомлена не повністю, немає прагнення їх застосовувати; низька, ситуативна потреба в опануванні знань, навичок та умінь застосовувати елементи технології;

2) нечасті вияви схильності до активності, творчості, ініціативи у підготовці і проведенні інтерактивних уроків та занять;

3) переважання суто особистісних мотивів у зацікавленості інтерактивним навчанням, пошук користі від проявів активності на інтерактивних заняттях;

4) відсутність прагнення до спілкування з викладачами, вчителями щодо інтеракції;

5) низька успішність з педагогіки, психології, предметних методик, відсутність активності в позитивній зміні такого становища;

б) виконання практичних робіт стосовно інтерактивного навчання лише за зразком, репродукуючи наявні методичні розробки, використання в особистій практичній діяльності лише деяких найпростіших інтерактивних вправ.

Визначені показники свідчать про те, що кожний із них інтегрується і є лише умовно виділеним у цілісному особистісному утворенні, яким є готовність майбутніх вчителів до застосування інтерактивної технології у початковій школі.

Отже, *узагальненим* вираженням підсумків процесу підготовки є готовність випускника педагогічного ВНЗ до систематичного застосування інноваційної технології у початковій школі, яка повинна відповідати зазначеним критеріям. Вона повинна виявлятися у вигляді загальної і тривалої готовності вчителя до здійснення навчання, виховання, розвитку учнів за допомогою інноваційної технології, а також постійного педагогічного самовдосконалення. Загальна готовність передбачає наявність як професійно важливих особистісних якостей, так і розвиток таких умінь та навичок, як організаторські, гностичні, комунікативні, конструктивні тощо.

1. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. Комар // Почат. шк. – 2004. – № 9. – С. 5–8. **2.** Дичківська, І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с. **3.** Мельничук Л. Б. Інтерактивні технології виховання молодших школярів / Л. Б. Мельничук, З. М. Майорова // Київський науково-педагогічний вісник. – 2014. – № 2 (02). – С. 44–50. **4.** Грицок, О. І. Інтерактивні технології навчання молодших школярів / О. І. Грицок // Почат. навчання та виховання. – 2012. – № 8. – С. 2–17. **5.** Інформаційні технології і засоби навчання [Текст] : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Бикова. – К. : Атіка, 2005. – 272 с.

Рецензент: д псих.н., професор Ставицький О. О.